

Охорона правопорядку

УДК 355.426.4

Є.Г. Башкатов, В.Ю. Панченко, І.О. Радченко

Національна академія Національної гвардії України, Харків

ОСОБЛИВОСТІ ТАКТИКИ ДІЙ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ МИРОТВОРЧИХ ПІДРОЗДІЛІВ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ МІЖНАРОДНИХ МИРОТВОРЧИХ ЗАВДАНЬ

Розглядається тактика спеціального поліцейського підрозділу та її особливості під час виконання міжнародних миротворчих завдань у Косово.

Ключові слова: міжнародні миротворчі операції, спеціальний поліцейський підрозділ.

Вступ

Реалії сучасного світу змушують військові формування багатьох країн світу брати на себе такі функції, які вони ще до цього ніколи не виконували. Це, зокрема, участь в миротворчих операціях.

Україна, як член Організації об'єднаних націй (ООН) та Організації безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ), усвідомлюючи відповідальність у справі підтримання міжнародного миру і безпеки, бере активну участь у миротворчій діяльності під егідою ООН та інших міжнародних організацій [1].

Постановка проблеми. Роль миротворчої діяльності у забезпеченні національної безпеки, зміцненні міжнародного авторитету України як демократичної суверенної держави має тенденцію до постійного зростання. Це обумовлено низкою об'єктивних причин, головними серед яких є:

- активна участь України у розбудові нової системи європейської безпеки;
- нагальна потреба в об'єднанні та координації зусиль міжнародної спільноти для відповіді на нові виклики й загрози шляхом зміцнення наявних та створення нових механізмів запобігання негативним явищам і врегулювання криз;
- необхідність прискорення розвитку Воєнної організації України, що вимагає використання світового досвіду і знань, набутих в цій сфері як іншими державами, так і Україною.

Відбуваються суттєві зміни і у спектрі загроз для національної безпеки України. Якщо на початку існування незалежної України більш небезпечними вважалися масштабні зовнішні загрози, то реалії сучасності вказують на збільшення внутрішніх кризових ситуацій, багато в чому схожих на ті, з якими доводиться зіштовхуватись під час проведення міжнародних миротворчих операцій (ММО). Тому вивчення та узагальнення досвіду миротворчої діяль-

ності Збройних Сил України (ЗСУ), Національної гвардії України (НГУ) та Міністерства внутрішніх справ (МВС) України має важливе значення для національної безпеки держави. Крім того, у [2] зазначено, що військовослужбовці НГУ можуть залучатися для участі у міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки у складі миротворчого контингенту.

У зв'язку з цим, з метою удосконалення в подальшому системи підготовки підрозділів НГУ для виконання міжнародних миротворчих завдань виникає необхідність у вивченні та узагальненні досвіду застосування Спеціального поліцейського підрозділу (СПП) МВС України в Косово та аналізу його тактики дій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У відповідності з Законом України від 23.04.99 № 613-XIV "Про участь України в міжнародних миротворчих операціях", статтю 2 цього Закону визначено, що Україна виключно на умовах, зазначених у рішенні Президента України, що схвалюється Верховною Радою України у випадках, передбачених Конституцією і законами України, та у порядку, встановленому цим Законом бере участь у міжнародних миротворчих операціях:

- ООН, рішення на проведення яких прийнято Радою Безпеки ООН;
- ОБСЄ чи інших регіональних організацій, які несуть відповідальність у сфері підтримання міжнародного миру і безпеки;
- багатонаціональних сил, що створюються за згодою Ради Безпеки ООН, дії та заходи яких здійснюються під загальним контролем Ради Безпеки ООН.

Участь України в міжнародних миротворчих операціях здійснюється шляхом надання миротворчого контингенту (персоналу), а також матеріально-технічних ресурсів у розпорядження відповідних

органів, які визначаються рішенням про проведення операції [1].

Указом Президента України від 01.02.2000 № 153/2000 затверджено “Порядок розгляду пропозицій щодо участі України в міжнародних миротворчих операціях”, згідно з яким, при надходженні від Секретаріату ООН, секретаріату ОБСЄ, інших регіональних організацій офіційного звернення щодо направлення миротворчого персоналу або надання матеріально-технічних послуг, Міністерство закордонних справ України інформує про це заінтересовані міністерства та інші центральні органи виконавчої влади та відповідно до статті 3 Закону України “Про участь України в міжнародних миротворчих операціях” за погодженням з відповідними центральними органами виконавчої влади вносить пропозицію на розгляд Ради національної безпеки і оборони (РНБО) України. РНБО розглядає пропозицію щодо участі України в міжнародній миротворчій операції та подає її на розгляд Президентіві України.

У відповідності до Меморандуму про взаєморозуміння між ООН та урядом України, статтю 4 цього документу визначено, що беручи до уваги те, що на запит ООН уряд України погодився надати персонал, обладнання та послуги на підтримку Спеціальних сил поліції ООН у складі Міжнародної поліції ООН у Косові.

У відповідності до Наказу МВС від 07.12.2003 року № 1490 “Про організаційне забезпечення миротворчої діяльності МВС України”, статтю 1.3 цього наказу визначено, що до складу миротворчого персоналу належать працівники СПП МВС України, інших миротворчих підрозділів МВС України, а також окремі працівники, направлені для роботи в підрозділах міжнародної цивільної поліції ООН, інших міжнародних організацій або тих, що створені на підставі двосторонніх (багатосторонніх) міжнародних договорів України, як експерти з поліцейських питань.

У відповідності до Закону України від 23.04.99 № 613-XIV “Про участь України в міжнародних миротворчих операціях”, статтю 5 цього Закону визначено, що миротворчий контингент (персонал) комплектується громадянами України – військовослужбовцями та працівниками ЗСУ, особами начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ, інших військових формувань та інших державних органів і цивільних установ України, які мають необхідну професійну і психологічну підготовку.

У відповідності до Наказу МВС від 07.12.2003 року № 1490 “Про організаційне забезпечення миротворчої діяльності МВС України”, статтю 1.3.1 цього наказу визначено, що СПП МВС України комплектується працівниками органів внутрішніх справ та військовослужбовцями НГУ.

Таким чином, особовий склад НГУ може залучатись до ММО на підставі вище зазначеної нормативно-правової бази. Згідно вище зазначених документів [1 – 3] відомо, що не тільки особовий склад НГУ в складі СПП може залучатись до виконання миротворчих завдань у ММО, але і окремі (штатні) підрозділи НГУ можуть виконувати миротворчі завдання.

Мета статті узагальнення досвіду застосування СПП МВС України під час виконання міжнародних миротворчих завдань в місії ООН у Косово.

Виклад основного матеріалу

Актуальність вибору саме досвіду застосування СПП МВС України в Косово обумовлена тим, що ці підрозділи були в перше створенні для міжнародних миротворчих завдань саме в Косово та за своїми службово-бойовими завданнями мають схожість із завданнями НГУ.

Для більш повного розуміння специфіки діяльності СПП в зазначеній місії треба освітити деякі історичні події і моменти, які сприяли появі спеціальних миротворчих підрозділів в Косово, вперше у міжнародній миротворчій діяльності та міжнародному миротворчому русі.

Після закінчення бомбардувань Косово військами НАТО в червні 1999 року до провінції колишньої Югославії було введено війська НАТО та окремих країн, в тому числі Росії та України.

Ситуація після введення військ була нестабільною. Перш за все бойовики так званої “Армії визволення Косово” та й прості бандити вбивали й грабували сербські родини, які ще не встигли втекти з Косово. Як пише один з ідеологів та польових командирів “Армії Визволення Косово” – це була помста за всі роки гноблення албанського народу – сербами. Певною мірою таке пояснення можна прийняти, але страждали невинні люди й тому було прийняте рішення про охорону окремих районів де компактно проживали серби військовими підрозділами.

Такі заходи дещо знизили хвилю вбивств та пограбувань серед населення, адже грабувалися не тільки серби, всі хто не говорив албанською, та й навіть албанці піддавалися переслідуванням та знищувалися. Інші народності – горанці, босанці, роми, волохи також переслідувалися.

Охороняти громадський порядок була покликана цивільна поліція ООН. Але вона була не чисельною (в 1999 році до кінця року було задіяне дві тисячі цивільних поліцейських, при потребі – сім тисяч). По друге цивільні поліцейські, які прибули до Косово з більше ніж 50 країн світу не завжди були готові протистояти масовим безладдям, або проводити спеціальні операції по звільненню заручників та проводити інші заходи які завжди проводять-

ся спеціальними підрозділами. Для виконання зазначених завдань треба було проводити практичні навчання та тренування, на що звичайно, не було часу.

Керівництво ООН зрозуміло, що силові завдання в операціях невоєнного типу повинні виконуватися силовими структурами. Але якими? Проте, як показує практика, зі всіх силових структур озброєні сили, особливо сили загального призначення, мабуть, в найменшій мірі підготовлені до виконання тих силових завдань, які більш всього характерні для операцій невоєнного типу.

Досвід НАТО в Боснії і Косово свідчить про те, що озброєні сили в операціях невоєнного типу більш менш ефективні лише як чинник загальної заборони протиборчих сторін і підтримки військово-політичний статус-кво (так, сили НАТО в Косово виявилися не здатними створити умови безпеки для населення краю – на практиці їх функція звелася до військової оборони Сербії). Основний об'єм силових завдань в операціях НАТО по підтримці миру в Боснії і Косово та підтримці гуманітарних зусиль в Албанії і Македонії носив яскраво виражений поліцейсько-адміністративний характер. В умовах напруженості, зіткнень і масового озброєння населення в конфліктній зоні вимагає органічного поєднання поліцейських і військових навиків.

Цим вимогам найбільшою мірою відповідають не озброєні сили, а швидше воєнізовані поліцейські формування (типа французької жандармерії, італійських карабінерів та НГУ). Проте більшість західних країн на чолі з США або взагалі не мають в своєму розпорядженні таких формувань, або відчувають в них гостру нестачу, тому, виникла негайна необхідність створення спеціальних підрозділів поліції, які б могли перш за все протистояти неконтрольованим, або досить вміло контрольованим натовпам, що створювали несприятливі умови для охорони громадського порядку та громадської безпеки і проводити спеціальні операції по знешкодженню та затриманню озброєних злочинців, звільненню заручників та іншим напрямам суто поліцейських завдань.

Керівництвом ООН було прийняте рішення про створення спеціальних поліцейських підрозділів, які б могли вирішувати згадані вище завдання та допомагати працівникам цивільної поліції ООН виконувати обов'язки з охорони громадського порядку (ОГП) та громадської безпеки (ГБ). Так було сформульовано настанову, згідно якої підрозділи направлялися до миротворчої місії.

Згідно з Меморандумом про взаєморозуміння між Україною та ООН до складу сил міжнародної поліції місії ООН в Косово у вересні 2000 року був направлений СПП МВС України. Починаючи з 2000 року в Косово знаходилось 5 СПП (575 чоловік) та

один кінологічний підрозділ (40 чоловік з 25 службовими собаками) з України.

СПП розташовувалися в певних оперативних зонах де і виконували поставлені завдання.

Певний район відповідальності. Переваги: СПП добре знає територію і політичні фактори району, встановлюються доброзичливі відносини з місцевими органами влади, поліцією та сторонами, причетними до конфлікту. Негативний момент полягає в тому, що у військовослужбовців СПП формується власне відношення до місцевого населення даного регіону, яке несвідомо впливає на якість несення служби і прихильне ставлення до однієї з воюючих сторін.

Чергування в інших районах відповідальності. Переваги: кожний військовослужбовець СПП добре знає не лише один район, у разі зростання напруженості в районі, дає можливість маневру підрозділом у вже знайомому районі. Негативний момент: СПП може не мати достатнього часу, щоб здобути детальних даних про новий район; відсутні встановлені строки служби для підрозділу в одному районі, складність у розробленні графіка чергування.

Під час виконання службово-бойових завдань СПП безпосередньо підпорядковується відділу з керівництва службою СПП [4], який контролює та координує його діяльність.

СПП МВС України є складовою частиною спеціальних сил поліції ООН. Загальна кількість працівників підрозділу нараховувала 115 чоловік. Із них – командир та начальник штабу, 3 оперативних взводу (по 33 працівники в кожному), в кожному взводі по 3 оперативному відділенню, 5 – офіцерів штабу, 9 – працівників групи тилового та технічного забезпечення.

Головними завданнями СПП є:

– забезпечення ОГП в населених пунктах з нестабільною політичною та криміногенною обстановкою шляхом патрулювання;

– забезпечення ОГП та ГБ під час проведення масових заходів, політичних мітингів, демонстрацій, спортивних змагань тощо, припинення масових безладь;

– забезпечення охорони правопорядку під час проведення резонансних судових засідань;

– охорона та конвоювання затриманих осіб, та взятих під варту (в лікувальних закладах, конвоювання їх для проведення судових засідань в інших регіони);

– участь у проведенні спеціальних операцій по затриманню небезпечних та озброєних злочинців, проведення обшуків спільно з відділами по боротьбі з незаконним обігом наркотиків, боротьбі з організованою злочинністю, центральним антитерористичним підрозділом та іншими службами за заявками;

- фізична охорона та супроводження особливо важливих осіб (VIP – ескорти, охорона посадових осіб ООН під час їх візиту в зону відповідальності);
- супроводження та охорона небезпечних вантажів (вибухівки, зброї, та ін.);
- охорона особливо важливих об'єктів (будинків судів, місць утримання засуджених, місць та будинків, де проводяться певні заходи, тощо).

Розглянемо особливості виконання схожих завдань СПП від способів дій при виконанні службово-бойових завдань НГУ.

Для участі в операціях СПП направляється в зону застосування за наказом відділу керівництва службою Спеціальних підрозділів поліції. Цей відділ інструктує підрозділ з питань підготовки та планування операції та питань залучення людських ресурсів.

Відповідальний офіцер цивільної поліції цього відділу визначає конкретне завдання СПП у письмовому вигляді. Для надзвичайних, таємних операцій використовується спеціальна форма. В усіх інших випадках, для попередньої підготовки до операції, залучення СПП використовується форма, у якій викладено завдання для поточної операції. Дана форма направляється командирі СПП до початку операції.

У випадку крайньої необхідності (раптово виникаючого завдання) достатньо усного запиту, але письмове підтвердження повинно бути надіслано якомога скоріше.

Для виконання службово-бойових завдань з ОГП в Косово призначалися військові наряди, таку як патруль, пересувна група швидкого реагування, КПП, військовий ланцюжок. Завдання виконувались спостереженням, патрулюванням та оглядом.

Спостереження. Проводиться з метою збору інформації про будь-яку ситуацію або інциденти, що можуть статися. Завдання спостереження – відстеження правопорушників в межах оперативного району, нагляд за виконанням домовленостей, які були схвалені сторонами, причетними до конфлікту.

Патрулювання. Проводиться з метою збору інформації, розслідування проблем, наглядавання за умовами виконання договору та встановлення присутності миротворчої сили. Патрулювання має бути явне і миротворці повинні чітко виділятися.

Окремі завдання, які патруль намагається виконати: підтвердити і наглядати за припиненням вогню; збирати інформацію; перевіряти райони, над якими не можна наглядати з пунктів спостереження; дати миротворчим силам свободу руху; виставляти постійні патрулі між сторонами, щоб послабити кризу; показати конфліктуючим сторонам присутність миротворчої сили; заспокоювати ізольовані громади; встановлювати мобільні контрольно-пропускні пункти; надати захист сторонам або місцевому населенню.

Піші патрулі складають основу будь-якої системи патрулів. У заселених районах піший патруль має більшу перевагу, тому що встановлює кращий контакт з місцевим населенням і місцевими представниками влади, які можуть стати добрим джерелом інформації.

Патрулі на автомобілях, БТР застосовуються у випадках: обмеження миротворчого контингенту; значні розміри району відповідальності; обмеження щодо свободи руху миротворців; несприятливі умови місцевості та пори року. Перевага мобільних патрулів полягає у більшій швидкості патрулювання і кращій розпізнаваності; наявності більш потужних засобів зв'язку; можливість встановлення прожекторів та приладів нічного бачення для якісного спостереження в нічний час; надають більше помітний знак про присутність миротворців більшій кількості населення.

При несенні служби в цих нарядах особливостями було:

1. При виїзді на патрулювання старший групи обов'язково сам вивчає такі фактори:

- територія, на якій буде проводитись патрулювання;
- ким вона населена (для визначення, яких перекладачів треба брати з собою);
- можливість зв'язку з підрозділом чи станцією поліції ООН;
- наявність місць, де можуть відбутись надзвичайні події (ринки, церкви, мечеті, кордони між етнічними групами);
- наявність оперативної інформації про події, які можуть відбутися на території патрулювання (демонстрації, похорони загиблих, весілля, спортивні заходи та ін.).

2. Після прибуття патрульної групи на місце старший групи особисто об'їжджає місце патрулювання і визначає маршрути. Якщо це піший патруль, то патрулі повинні мати зв'язок між собою та старшим групи по радіо або ж знаходитись у зоні видимості. Якщо патрулювання проводиться на автомобілях, то план дій є подібним, за винятком того, що попередньо вивчається маршрут пересування патрулів та можливі шляхи відходу в разі загострення обстановки. Перекладач знаходиться на місці, де його можна найшвидше знайти (в автомобілі зі старшим групи чи в центрі патрульної зони).

3. Патрулювання завжди ведеться в повній екіпіровці. Вона в себе включає: шлем каска, бронезилет, зброя АКСУ-74 (4 магазина), Форт-12 (2 магазина), ліхтарик, індивідуальна аптечка, для підтвердження особистості у кожного співробітника СПП є ідентифікаційна особиста карта.

4. У разі виникнення надзвичайної ситуації (блокування дороги, нападу та ін.) патруль одразу ж повідомляє старшого групи, сусідні патрулі для на-

дання допомоги та діє за вказівками старшого групи. З числа особового складу який не патрулює признається *пересувна група швидкого реагування* в кількості 3 чоловік для вживання невідкладних заходів при змінах в оперативній обстановці в районі патрулювання, яка негайно виїжджає до місця події (при нападі на патруль, при доставці заарештованих на поліцейську станцію та ін.).

Тимчасове (пересувне) КПП мета його полягає у підвищенні якості контролю та недопущенні проникнення контрабанди з однієї зони в іншу. Встановлюється, як правило в місцях найбільшого руху транспорту та людей та з у мовою неможливості обійти контрольний пункт. Особовий склад, який встановлює тимчасовий КПП повинен мати транспортний засіб або БТР, пересувний шлагбаум (колючий дріт) для перекриття дороги. Місце вибирається так, щоб пересувний (тимчасовий) КПП був несподіванкою для людей, що наближаються. Тимчасовий КПП повинен працювати в межах від 30 до 60 хв. Після того, як його положення стане відомо - ефект застосування зменшиться. Як правило пересувні КПП виставляються при отриманні інформації про нелегальний ввіз чи вивіз зброї, вибухових речовин, наркотичних або інших токсичних речовин.

Правила та порядок застосування зброї при виконанні завдань викладені у "Збірнику стандартних оперативних процедур", що являє собою статут поведінки цивільного поліцейського в місії ООН. Зброю можна застосовувати тільки в останню чергу, як останній крок. Але якщо можливо, треба уникати застосування зброї. Перед застосуванням зброї треба оповістити про це вигуком або попереджувальним пострілом вгору.

Перед застосуванням зброї обов'язково з'ясуйте чи використані всі попередні міри припинення порушення, такі як: килимок з цвяхами (якщо це відбувається на дорозі); сльозоточивий газ; гумова палиця; засоби загородження та перешкоди; вигук; демонстративне приготування зброї для стрільби; попереджувальний постріл вгору.

Після застосування зброї обов'язково треба, терміново доповісти про це командирі, а також відділ керівництва службою СПП.

Одним з основних завдань СПП в міжнародній миротворчій операції є забезпечення ОГП та ГБ під час проведення масових заходів (політичних мітингів та демонстрацій, спортивних змагань та ін.), припинення масових безладів.

Завдання виконувалось наступними способами дій: спостереження, огляд, конвоювання, обшук, затримання, зачищення, стримування вилучення, штурм, демонстративні дії.

Сама організація проведення спеціальної операції схожа з нашою, також створюється оперативний штаб (в який входять представники оперативно-

го відділу місії, представники KFOR, координаційного відділу, очолює штаб як правило командир регіону де проводиться спеціальна операція). Розробляється (SOP-спеціальний оперативний план) згідно якому проводиться спеціальна операція.

Для участі в спеціальних операціях по припиненню масових безладів СПП може діяти, як самостійно, у складі зведеного угруповання, а також може бути в резерві.

Для забезпечення своєчасного прибуття підрозділу на місце та запобігання можливому його оточенню демонстрантами під час слідування на місце виконання завдання, попередньо обговорюється і узгоджується конкретне місце зустрічі представників регіону як надалі від вихідної точки розгортання підрозділу, для того щоб представники регіону могли провести підрозділ безпечним маршрутом. Представників регіону завжди супроводжують перекладачі. Якщо при висуванні СПП була заблокована дорога, підрозділ діє наступним чином: зупиняється за 300-400 метрів до заблокованого місця, шикуються в перед бойовий порядок для розблокування дороги, якщо демонстранти не виконують вимоги до розблокування дороги командир підрозділу дає команду на силові дії по розблокуванні дороги.

При наявності часу командир СПП інструктує особовий склад і визначає екіпірування на місці вихідного розгортання підрозділу. При відсутності часу, при отриманні раптово виникаючого завдання на застосування підрозділу, екіпірування здійснюється в автотранспорті. Вирішальним фактором використання захисних засобів є розуміння того, що особовий склад має бути захищений і що це оснащення не провокуватиме поширення масових правопорушень. Наприклад, використання щитів провокує натовп на агресивні дії: кидання каміння, різних предметів тощо.

У ситуаціях, коли натовп налаштований не агресивно, командир підрозділу розміщує лише легко оснащену частину підрозділу (без щитів). Решта підрозділу, що знаходиться в резерві і може бути залучений до силової фази, розміщується таким чином, щоб не бути у полі зору натовпу.

На початковому етапі розгортання підрозділу мають бути створені умови для психологічного впливу на натовп для попередження агресії з його боку та збереження і підтримання стабільного рівноважного стану.

Для здійснення силових дій створюються групи як і в НГУ (група зіткнення (розосередження), група застосування спеціальних засобів, група вилучення, група прикриття, група конвоювання, група розгортання, групи пожежогасіння), але мають особливості, як в шиківанні так і у способах дій цих груп.

Слід зазначити, що шикування особового складу бойових порядків групи розосередження відрізняються від шикування у внутрішніх військах.

По перше, особовий склад групи зіткнення завжди шикується в бойовий порядок «Цеп -2» де другі номери без щитів. Вони страхують і відповідають за перші номери, які з щитами. Щит один на один не накладається. Це дає змогу застосовувати різні тактичні прийоми (пересування оперативними взводами уступом праворуч, або ліворуч) та пересуватись різними способами такими як: повільним, середнім та бистрими кроками у бік натовпу.

Автотранспорт постійно рухається за підрозділами у готовності евакуювати особовий склад або здійснити переміщення його в інше місце виконання завдання. За допомогою БТР проробляються проходи у перешкодах.

Після закінчення розгортання підрозділу його командир разом із представниками регіону має провести зустріч з лідерами демонстрації (організації) чи натовпу (коли є можливість) для інформування їх про наміри поліції, спільні дії для розв'язання проблем у ситуації, що склалась. У будь-якому випадку представники регіону, забезпечують підрозділ перекладачем для співпраці та взаємодії з громадськістю. Коли переговори не приводять к порозумінню і дії натовпу стають некерованими та мають протиправні дії (починають кидати каміння, пляшки.) командир підрозділу віддає наказ для застосування сили після консультації з старшим оперативним начальником. При застосуванні фізичної сили, перевага віддається сльозогонному газу (ручних гранат або пристроїв для стрільби ними), а не застосуванню кийків. Сльозогонний газ є ідеальним засобом для отримання належної дистанції між натовпом та підрозділом і дозволяє уникнути травмувань, які можуть мати місце при прямому фізичному контакті між учасниками масових безладів та особовим складом підрозділу.

Уникнення прямого контакту особового складу з учасниками масових безладів польського підрозділу здійснювалось за рахунок 5-ти ствольної 40 мм установки для застосування сльозоточивого газу. (Максимальна відстань польоту гранати 150-200 метрів, вогонь ведеться за допомогою холостих набойів 7,62 мм).

При цьому суворо забороняється застосування деяких спеціальних засобів. Ця заборона стосується гранат, які містять у собі пластикову шрапнель, та інші засоби, застосування яких є небезпечним через ураження окремих суб'єктів з натовпу, наприклад: реактивних снарядів, звичайної нарізної та гладкоствольної зброї та пістолетів.

Немає однозначної відповіді на запитання про доцільність використання пластикових та гумових куль у країнах, в яких тільки що закінчилась війна.

Для громадськості неважливо, яка зброя використовується: спеціальна або звичайна вогнепальна, яка призводить до летального результату. Для пересічного громадянина будь-яка зброя є завжди зброєю, тобто небезпечною для життя. Населення, яке має легкий доступ до зброї, завжди неадекватно сприймає факти її застосування силами міжнародної поліції проти натовпу, що може призвести до небезпечного загострення ситуації або повного її виходу з – під контролю.

Такий потенціальний ризик не можна допускати, якщо йдеться про головну мету – контролювання натовпу, недопущення провокаційних дій, відновлення громадського порядку, миру та спокою.

Сила застосовується згідно з настановою [4], розробленою для СПП. Силовим діям передують попередження, а потім вже сама процедура її застосування. Попередження натовпу здійснюється за допомогою гучномовця англійською мовою, повторюється двома місцевими мовами перед початком силових дій. Ця процедура починається з підготовчих дій підрозділу (зайняття нової позиції перед застосуванням кийків та перешикування у лавах підрозділу – відкрита підготовка до застосування сльозоточивого газу).

При зменшенні дистанції між підрозділом поліції і натовпом командир підрозділу віддає наказ на виконання тактичного прийому, який називається “захисний стрибок”: стрімкий рух підрозділу вперед у бік натовпу і через 5-10 м з поверненням назад на початкову позицію. “Захисний стрибок” дає більше можливостей для контролю за натовпом і демонструє здатність підрозділу до протидії.

Розосередження натовпу полягає в узгодженому русі груп розосередження у напрямку натовпу повільним, середнім або швидкими кроками і одночасним застосуванням кінологічного підрозділу з патрульними собаками.

В групі розосередження робляться коридори в які проходять кінологи з патрульними собаками на довгому повідку та застосовують собак проти натовпу. Після чого група розосередження за командою командира робить “Захисний стрибок” та закриває кінологів.

Застосування вогнепальної зброї чітко обмежено, крім випадків самозахисту [4]. Рішення про застосування вогнепальної зброї приймає командир СПП. Він віддає наказ офіцеру поліції відкрити вогонь по чітко визначеній цілі, як небезпечній та явній загрози життю людей.

Командиру заборонено віддавати наказ, що має дискримінаційний характер на відкриття вогню, або наказ про відкриття вогню всім підрозділом.

Заміна підрозділів при виконанні завдань з припинення масових безладів здійснюється способом у наступних випадках:

- втрата боєздатності особового складу;
- термін носіння засобів індивідуального захисту;
- вплив зовнішніх факторів (психологічних, погодних умов).

Для здійснення заходів щодо відновлення порядку та встановлення громадського миру і безпеки працівникам СПП доводилось проводити спеціальні операції по затриманню небезпечних та озброєних злочинців, проведення обшуків.

Кожна така операція детально планувалась спільно з антитерористичним підрозділом, відділом по боротьбі з незаконним обігом наркотиків. Всі розвіддані надавав антитерористичний підрозділ, який мав достатньо можливостей та засобів для набуття різної інформації для проведення операції. При проведенні спеціальної операції по штурму будівлі, особовий склад СПП виконував завдання не тільки в групі блокування, а і у групі захвата. Хочу зазначити, що в групу захвата входили тільки ті співробітники СПП, які проходили службу в спеціальних підрозділах міліції та спеціальних підрозділах НГУ, і виконували схожі завдання на Україні. Згідно відповідній організаційно-штатній структурі СПП не можливо було створити додаткові спеціальні відділення (групи захвата), але у взводах призначались позаштатні групи захвата для виконання таких завдань.

Штурм будівлі здійснювався тактичними способами антитерористичної групи “TEAM 6” (групою в кількості 6 – 10 чоловік в залежності від поверховості будівлі) – веєрним та послідовним способом який вивчають при підготовці спеціальні підрозділи НГ. Перші 2, 3 чоловіка групи захвата з командою “Freeze police, оставатися на місцях поліція!” забігають на останній поверх і проводять зачистку кімнат, страхуючи друг друга. Після зачистки поверху іде доклад старшому при проведенні спеціальної операції, “Що поверх чистий, людей немає або 2 чоловіка затриманих”. Після проведення операції заарештованих доставляють на поліцейські станції в супроводі цивільних поліцейських. Обшуки в кімнатах будівлі проводять спеціальні пошукові групи цивільних поліцейських.

Охорона особливо важливих персон на початку розгортання спеціального підрозділу не входила до обов'язків особового складу. Але в ході місії ситуація змінилась і співробітники СПП здійснюють охорону особливо важливих персон в Косово. В основному це депутати парламенту, які обрані від сербської меншості. Охорона здійснюється в основному під час їх подорожей до місця, де засідає парламент та до місця проживання.

Особливості під час охорони особливо важливих персон полягала в тому, що спілкування здійснювалось англійською мовою, тому хочу зазначити,

що 100 % особового складу підрозділу, який виконує миротворчі завдання повинен знати, як правило 1 або 2 іноземної мови.

Треба зазначити, що в ході підготовки СПП в Україні до виконання цього завдання тактичні форми та способи виконання даного завдання не розглядалися, але під час знаходження в Косово з особовим складом СПП проводили заняття міжнародні інструктора для виконання цього завдання.

З практичного досвіду для здійснення охорони особливо важливих осіб необхідно:

- ретельно вивчити маршрути переїзду особливо важливих персон до їх постійного перебування та до того місця, де вони мають перебувати;

- розробити 2, 3 додаткових маршрути у разі блокування вулиць чи інших надзвичайних обставин;

- розподілити обов'язки працівників СПП та провести тренування їх руху і розташування для уникнення непередбачуваних ситуацій;

- намагатися діяти відповідно до складеного графіку, але кожен раз він має бути змінений у часі, тобто одне і теж місце проїжджати в різні періоди;

- вимагати від особливо важливої персоні (якщо це можливо) дотримання заходів особистої безпеки.

Таким чином, в діяльності СПП в Косово використовуються аналогічні форми і способи дій, що застосовуються в ході службово-бойовій діяльності внутрішніх військ. Разом з тим СПП в Косово застосовувалися специфічні форми і способи, які можна втілити у практику дій НГУ при виконанні аналогічних завдань, такі як: уникнення імовірного фізичного контакту особового складу з натовпом за допомогою найбільш ефективних спеціальних засобів, спеціальної техніки та спільної роботи з службовими собаками при проведенні спеціальних операцій при припиненні масових безладь.

Проведений аналіз нормативно-правового регулювання залучення СПП МВС України при участі у місії ООН в Косово показав, що не тільки військовослужбовці НГУ у складі СПП можуть виконувати миротворчі завдання, але і їх окремі підрозділи. У зв'язку з цим у необхідно:

- вдосконалити нормативно-правову базу та механізм залучення *підрозділів НГУ* до участі у ММО;

- удосконалити систему підготовки СПП до участі у ММО.

На підставі аналізу отриманого досвіду СПП в Косово та миротворчих завдань, які виконувались були визначені специфічні способи дій, які можна застосовувати при виконанні аналогічних завдань внутрішніми військами та використовувати при удосконаленні підготовки підрозділів ВВ для виконання миротворчих завдань.

Проведений порівняльний аналіз завдань, які виконують СПП та НГУ визначає наявність деяких відмінностей та особливостей, які слід ураховувати у підготовці підрозділів спеціального призначення НГУ. Так службово-бойові завдання котрі виконують СПП при участі у ММО аналогічні службово-бойовими завданнями котрі виконують штатні підрозділи НГУ у повсякденній діяльності та не притаманні штатним підрозділам міліції. Це потребує планування та проведення додаткових заходів при підготовці співробітників органів внутрішніх справ до виконання миротворчих завдань при участі у ММО.

На підставі аналізу виконання миротворчих завдань та способів дій при їх виконанні підрозділами СПП в місії ООН у Косово визначенні напрямки подальшого дослідження в удосконаленні методики підготовки особового складу внутрішніх військ МВС України для виконання міжнародних миротворчих завдань при участі у ММО.

Висновки

В межах наукової статті проведений аналіз нормативно-правового регулювання залучення Спеціального поліцейського підрозділу МВС України до участі у місії ООН в Косово, який показав, що згідно нормативно-правових актів не тільки окремі військовослужбовці НГУ можуть виконувати миротворчі завдання у складі СПП, але і штатні підрозділи НГУ.

У разі залучення на підрозділи можуть покладатися наступні завдання: участь у виконанні бойових, миротворчих або гуманітарних завдань, пов'язаних із захистом цивільного населення від радіаційної, хімічної, біологічної небезпеки та ліквідацією наслідків застосування зброї масового ураження, надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру.

Визначені напрямки удосконалення законодавчої бази, а саме запропоновано внести зміни та доповнення до Законів України: "Про участь України в міжнародних миротворчих операціях", для застосу-

вання підрозділів у ММО, що надасть можливість участі у миротворчому контингенті України підрозділу НГУ та розбудови власних сил у контексті їх реорганізації; набуття досвіду підтримання миру, організації та всебічного забезпечення миротворчих (бойових) дій, набуття практичних навичок у бойових умовах, тренуванню органів управління у практичному виконанні функціональних завдань; модернізації озброєння і військової техніки за сучасними вимогами, з використанням досвіду військового співробітництва з поліцейськими формуваннями інших держав.

Проведений також аналіз досвіду застосування СПП МВС України в міжнародній миротворчій операції ООН у Косово. На підставі цього аналізу були визначені форми і способи виконання завдань у ММО, які необхідно застосовувати при підготовці СПП на території України.

З'ясовано, що існуюча підготовка СПП за способами дій до виконання миротворчих завдань щодо участі у ММО не зовсім ефективна.

Список літератури

1. Про участь України в міжнародних миротворчих операціях: Закон України від 23 квітня 1999 року № 613-ХІV / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К.: Парлам. вид-во, 1999. – 34 с.
2. Про Національні гвардію України: Закон України від 13 березня 2014 року / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К.: Парлам. вид-во, 2014. – 25 с.
3. Указ Президента України "Про направлення миротворчого контингенту для участі України у міжнародній миротворчій операції в Косово, Союзна Республіка Югославія": Закон України від 16 липня 1999 року / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К.: Парлам. вид-во, 1999. – 37 с.
4. General guidelines for peace-keeping operations. Pristina, 2001. Policy and Procedures Manual, UNMIC Police, Pristina, 2001. – 145 p.

Надійшла до редколегії 2.09.2014

Рецензент: д-р військ. наук, проф. Г.А. Дробаха, Національна академія Національної гвардії України, Харків.

ОСОБЕННОСТИ ТАКТИКИ ДЕЙСТВИЙ ПОЛИЦЕЙСКИХ МИРОТВОРЧЕСКИХ ПОДРАЗДЕЛЕНИЙ ПРИ ВЫПОЛНЕНИИ МЕЖДУНАРОДНЫХ МИРОТВОРЧЕСКИХ ЗАДАЧ

Е.Г. Башкатов, В.Ю. Панченко, І.О. Радченко

Рассматривается тактика действий специального миротворческого подразделения при выполнении международных миротворческих задач в Косово.

Ключевые слова: международные миротворческие операции, специальное полицейское подразделение.

PARTICULAR TACTICS OF POLICE PEACEKEEPING UNITS DURING THE IMPLEMENTATION OF THE INTERNATIONAL PEACEKEEPING TASKS

E.G. Bashkatov, V.Yu. Panchenko, I.O. Radchenko

Discusses tactics special police unit during the execution of international peacekeeping missions in Kosovo.

Keywords: international peacekeeping operations, the special police unit.